

Władysław Walczak Baniecki (1930-2011) , Muzykanci, 1977. fot. Paweł Murzyn
 Obraz malowany na szkło pochodzi ze zbiorów Muzeum Tatrzańskiego im. T. Chalubińskiego w Zakopanem.

TATRZAŃSKI ORZEŁ

The Tatra Eagle

Issued by the Tatra Eagle Press

Co-Editors: Janina Gromada Kedron

Dr. Thaddeus V. Gromada

Technical Editor: Henry P. Kedron

Computer Consultants: Mariusz Bargielski

Joseph Gromada Contributing Editors: Maria Pudysz (Kraków); Dr. Anna Gąsienica-Byrcyn (Chicago). Representative of "The Tatra Eagle" in

Podhale: Łukasz Gromada

(gromada@poczta.onet.pl)

Address all correspondence to: J. Kedron,
31 Madison Ave., Hasbrouck Heights, NJ

07604 jkedron@gmail.com

tgromada@mindspring.com

Annual subscription rate: \$20 (US)

\$25 (outside of US)

ISSN 0039-9914

© 2016 copyright by The Tatra Eagle Press

HONOROWY PATRONAT

Connecticut: DRS. ALICIA & JOHN HARBUT

France: STANISŁAW LASSAK Illinois:

KAZIMIERZ CHLEBEK, ZOFIA CHLEBEK,

JÓZEF CIKOWSKI, JANINA GALICA, JÓZEF

GIL, KLUB CZARNY DUNAJEC, KÓŁKO

LITERACKO-DRAMATYCZNE, ANDRZEJ &

MARIA KRZEPOTOWSKI, LEOPOLD & ZOFIA

MICHNIAK, DR. GENOWEFA & KAZIMIERZ

OBROCHTA, DR. BRONISŁAW ORAWIEC,

ANDRZEJ & MAŁGORZATA PITON, MICHAEL

RAFACZ, JAN & ZOFIA SŁODYCZKA,

ANDRZEJ & BRONISŁAW STĘKAŁA

STANISŁAW & HALINA URBANIAK, KOŁO 41

WRÓBLÓWKA, ZWIĄZEK PODHALAN W

AMERYCE New Jersey: SHRINE OF ST. JOHN

PAUL II, REV. CANON MACIEJ MELANIUK,

MAŁGORZATA STOPKA, HENRY & KARINA

WALENTOWICZ

New York: JAN S. GACEK, CHRISTOPHER

JURKIEWICZ, STANISŁAW KOPEĆ, TADEUSZ

PARZYGNAT, WOJCIECH SOSNOWSKI

Pennsylvania:

DR. WLADYSŁAW BOBAK

PATRONAT

Guam: Kathy Lampman Illinois: Grażyna Baran,

Franciszek Bielański, Zofia Boblak, Marian Bryja,

Andrzej Czyszczon, Anna Domalik, Janina Duda,

Anna Garbacz, Jane Janik Grzybowski, Nancy Janik

Johnson, Stanisław Kulawiak, O. Wacław Lech,

Józef Leśnicki, Stan Leśnicki, Franciszek

Lyszczarczyk, Stanisława Mąka, Józef Michniak,

Jan Podczerwiński, Josephine Sularski, Tymoteusz

Sularski, Chester Tylka, Anna Ustupka-Chyc, Dr.

Józef Wójciak, Anna Zalińska, Helena

Ziółkowska, Andy Zeglen, Jan Zółtek Indiana: Rev.

Walter J. Rakoczy Maryland: Albin S. Wóznik

Michigan: Jan Konopka, Jan Konopka Jr. Nevada:

Frank C. Chase New Jersey: Aneta Pieróg-Sudoł,

Adriana Woś-Mysliwiec, Catherine Zon New York:

Dr. Grażyna Kozaczka, Krystyna Świerbutowicz

Pennsylvania: Dr. Jan Napoleon Saykiewicz

Poland: Ks. Józef Urbaniak

Dr. Thaddeus V. Gromada

WHAT'S NEW IN PODHALE – TRADITION TODAY

Podhale, the Tatra mountain region in Poland, continues to be of great interest to ethnographers and cultural anthropologists. The latest evidence of this interest is a University of Warsaw publication Co słychać na Podhalu: Tradycja we współczesności (Warsaw, 2014) pp. 268 edited by Maria Małanicz-Przybylska. Dr. Małanicz-Przybylska headed a research project at the University of Warsaw's Department of Ethnology and Cultural Anthropology that took three years (2011-2013) with the participation of seven graduate students. The young researchers made four visits to Podhale and spent over six weeks conducting over 400 ethnographic interviews. In addition, they were participant observers in many local events, summer folk music and dance festivals, religious services, local government meetings, etc. All the collected research materials were subjected to anthropological analysis and became the basis of the above-mentioned book. The point of departure of the research design was to determine to what extent are the highlanders (górale) attached to their traditional folk culture, and if positive evidence points that they are, what elements of this culture are used for self-identification.

The researchers found that the highlanders were very eager to respond to their inquiries and were exuberant about their culture expressing great pride in their identity as "górale". Many of them repeated what earlier researchers and journalists have written about them. But the students were more interested in demystifying the earlier romantic myths and idealizations created by Polish elites in the late 19th and 20th centuries and discover the enduring permanent values and practices of the highlanders' folk culture in today's changing world. Paulina Truszczyńska in her article discloses strong evidence that "górali" wear folk apparel "willingly and often" - both young and old - during national and religious holidays" as well as at graduations, weddings, and even funerals. So according to her, this traditional practice will not disappear soon. It flows naturally from the home and has great sentimental values, especially since the garments are often inherited from mothers and grandmothers. Today the female folk dress is often stylized which gives women an opportunity to be distinct and fashionable. In fact, the stylized apparel is becoming popular among women in other regions of Poland.

Urszula Klimut focused her research on a traditional occupation associated with Podhale namely sheepherding (pasterstwo). It is a lifestyle that has been highly romanticized and popularized by authors and journalists in the past and even today. Ms. Klimut found that this traditional highlander occupation is not very viable as a consequence of new technologies and changing national and international economic, political and social transformations. Whatever still exists of this ancient traditional lifestyle with its colorful "baca" (chief shepherd) and "juhas" (ordinary shepherd) who practice transhumance (seasonal movement of sheep between fixed summer and winter pastures) is confined largely to the Tatra National Park area (Tatrzański Park Narodowy). The officials of the Park make every effort to maintain traditional sheepherding to satisfy the many tourists, domestic and international) who flock to the Tatra mountain region. They are eager to interact with the "góral" shepherds and most importantly to buy their unique

cheese "oscypek", hand made from sheep's milk. The sale of this popular cheese is what makes the small sheepherding industry still viable. Outside the Tatra National Park, away from the tourists, sheepherding is not very profitable and as a consequence, it is in serious decline. Furthermore, younger highlanders are no longer attracted to an occupation and lifestyle that require hard nitty-gritty work without much compensation.

In an article insightfully entitled by Alan Kozłowski, "Góral Identity is Infused in his Violin", the author researched another occupation, namely violinmaking. He noted the importance that music has for Tatra Highlander folk culture which is primarily produced by a stringed instrument, the violin. There continues to be a strong demand for violins and great respect for the local artists/craftsmen who make them. The traditional góral tunes were played in the past from the 16th to the late 19th centuries on bagpipes (dudy) but from the late 19th century they were replaced by violins. At first, primitive viols (złóbcoki) were created made famous by Sabala, a legendary bard, but later very well made violins were being produced. The role of Franciszek Mardula and Andrzej Bednarz is emphasized in the present spectacular development of violinmaking in Podhale. In fact Zakopane and Nowy Targ are the main centers of violinmaking in Poland. The highlander artists/craftsmen are kept busy producing the instruments which help shape, express and maintain the góral folk culture and góral identity.

The stereotype of "Góral-Katolik" (Highlander-Catholic) which proposes that górale are staunch Catholics and faithfully support the values of their religion was tested by Magdalena Czarnecka in her article. She wanted to find out how the religiosity of the górale was expressed. Was it individually or rather collectively; her conclusion was that it is more collective. The people she interviewed were primarily avid listeners to the ultra-conservative Catholic radio program "Radio Maria", which is broadcast by the controversial priest, Rev. Tadeusz Rydzik. Therefore, it should not be a surprise that the young researcher concluded that the "stereotype has a solid basis" and its by-product is a value system that includes conservative politics, patriotism, strong family ties, and attachment to one's land; values that do not encourage social changes. Women are the ones primarily active in parish religious activities but if they display extreme piety, it is neither appreciated nor popular in the community. But, if someone in the góral community abandons his/her Catholic religion, they are immediately ostracized and labeled a "dziwok" (weirdo).

Several other fascinating articles appear in the book which do not directly deal with folk culture and tradition. Rather, they are concerned with attitudes of the highlanders toward the "others", the minorities e.g. Roma people (Gypsies), neighboring Spisz highlanders (Spiszacy) and the Communist regime that dominated Poland from 1945 to 1989. As can be expected from a traditional conservative góral society, the attitude of górale toward "outsiders" in their midst is still quite negative. There are, however, progressive indications toward the minorities coming from the younger generation but strong negative anti-communist sentiment persists. It appears from the recent research presented in the book that góral folk culture is alive and well, not only because it attracts tourists to the Podhale region and helps its economy but because the highlanders highly value their folk culture and are faithful to its traditions.

*Śpiewanie i granie to uciecha świata,
kieby nom zagrali, przesłaby nom lata.*

„JÓZEFINKI MUZYKANCKIE” W CHICAGO PO RAZ OSIEMNASTY

„Józefinki Muzykanckie”, to przegląd kapel góralskich, których celem jest propagowanie i utrwalanie muzyki góralskiej i orawskiej tu za Wielką wodą w jej oryginalnym brzmieniu i składzie instrumentalnym oraz odgrzebanie starych, zapomnianych nut i trzymanie się tradycyjnego stylu grania.

W tym roku 13 marca spotkanie tradycyjnie rozpoczęła Msza św. odprawiona w kościele św. Kamila w intencji muzykantów mieszkających w Stanach Zjednoczonych i także w intencji tych, którzy odeszli na wieczny spoczynek. Nadmienić tu należy, że uczestniczyło w tej Mszy św. **150 muzykantów**.

Chicago, „Kurniawa”, kier/instr. Krzysztof Zubek. Fot. Anna Zelinska

Część artystyczna, którą prowadził b. wiceprezes ZPPA i kier/instr. zespołu „Śleobodni w USA” **Marian Bryja** odbyła się w Domu Podhalan. Przegląd został przeprowadzony w następujących kategoriach: Soliści: **skrzypce, piszczałki, rogi, dudy podhalańskie i trąbity**. Następujące kapele – wszystkie znajdujące się w okolicach Chicago – wystąpiły w tym przeglądzie: „Gronik” kier/instr. **Władysław Pawlikowski i Monika Staszal** ***Kurniawa** kier/instr. **Krzysztof Zubek**, Szkoła muzyczna ***Zawrat** kier/instr. **Władysław Fudala i Emilia Stoch**, ***Muzyka kapelmistrza ZPPA Marka Bukowskiego**, ***Muzyka Gieńka Leńnickiego – Pojasia**, ***Zawatarnik i Giewont** kier/instr. **Jan Bobek**, ***Zawatarnik** kier/instr. **Jan Bobek**, ***Muzyka Łukasza Gawrona**, ***Muzyka Zespołu „Śleobodni w USA**.

Przy stoiskach które ozdobiły imprezę można było zakupić wyroby odlewnicze **Stanisława Kulawiaka** i biżuterię góralską (**Jola’s Jewellery – Jolanta Bafia**).

*Hej, dyc my se śpiywomy Sabały nucicki,
bo nos nauczyły Dziadońki gynślicki.*

**MUZYKA GÓRALSKA ŻYJE
NA CAŁYM PODHALU**

X Jubileuszowe Spotkanie Muzyk Podhalańskich – „Dziadońcine Granie” odbyło się w Bukowińskim Centrum Kultury „Dom Ludowy” 22 listopada 2015r. Wieczornica miała charakter wspomnień o wielkiej utalentowanej bukowińskiej skrzypaczce **Bronisławie Dziadoń-Koniecznej**.

Bronisława Dziadoń-Konieczna urodziła się w 1894 roku na Łysej Polanie, gdzie jej ojciec, Jędrzej Dziadoń, był leśniczym. Od dziecięcych lat towarzyszyła jej muzyka. Grał jej ojciec i wuj, grali też bracia. Często gościem w domu był Bartuś Obrochta, u którego pobierała pierwsze później lekcje gry na skrzypcach. Ze względu na niechęć ojca do tej pasji, bo przecież „granie to nie babsko rzec”, pod jego nieobecność sięgała po skrzypce i grała. Wielkim sprzymierzeńcem dla dziewczyny okazał się hrabia Zamoyski. Polecil

on hrabiemu Baczyńskiemu przywieźć Brońci wspaniałe skrzypce z Wiednia a Jędrzeja przekonał, by ten pozwolił rozwijać talent młodej muzykantce. W rodzinnej kapeli Dziadoniów została prymistką mając 12 lat. Oficjalnie zaś jako pierwsza kobieta-prymistka Podhala wystąpiła w 1952 roku, kiedy to na Pierwszym Podhalańskim Popisie Konkursowym Ludowych Muzyk Góralskich w Zakopanem zdobyła specjalną nagrodę najlepszego prymisty. Mimo wielu obowiązków w domu niebawem założyła własną kapelę, uczyła gry na skrzypkach młodych muzykantów.

Komisja artystyczna w składzie mgr Aleksandra Szurmiak-Bogucka, etnomuzykolog, mgr Dorota Majerczyk, etnolog, dr Stanisława Trebunia-Staszal, etnograf, prof. Stanisław Hodorowicz, herman zbójnickiej braci, Stanisław Michalczak, muzykant, prymista, Andrzej Pietras, muzykant, basista przesłuchała 9 muzyk podhalańskich występujących w tradycyjnym trzyosobowym składzie: muzykę **Szymona Tyłki z Zakopanego**, * muzykę **Skupniów ze Stasikówki**, * muzykę **Janusza Turzy z Bukowiny Tatrzańskiej**, * muzykę **Stanisława Łacka**, * muzykę **Jana Kuchty z Bukowiny Tatrzańskiej**, * muzykę **Andrzeja Polaka z Białego Dunajca**, * muzykę **Jana Czesława Joniaka ze Skrzypnego**, * muzykę **Kabaretu „Truteń”**, i *muzykę **Andrzeja Kalaty ze Suchego**. Zdobywcą nagrody „Dziadońcinego smyka”: **Muzyka Andrzeja Polaka z Białego Dunajca**.

Bartłomiej Koszarek

*Góry nase góry, pozłociste skały,
Gdy się w was zapatrze, to widze świat cały*
BUKOWIANIE W GDAŃSKU

W nocy z 21 na 22 maja b.r. Oddział Etnograficzny Muzeum Narodowego w ramach **NOCY MUZEÓW** zaprezentował wystawę zatytułowaną „**U PODNÓŻA TATR**. Kultura górali podhalańskich”. Wystawa ze zbiorów Muzeum Tatrzańskiego im. T. Chałubińskiego w Zakopanem pokazuje „(...) tę dawną, mniej barwną, tradycyjną góralszczyznę, związaną z rytmem pastersko-myśliwskiego życia.” Specjalnym gościem Olińskiego Muzeum był znany regionalista, etnolog i muzykant **Bartłomiej Koszarek** wraz z zespołem **BUKOWIANIE** (Łukasz Górnik, Jan Kuchta, Michał Kossek, Marek Majerczyk) z Bukowiny Tatrzańskiej.

GÓRALSKA TOŻSAMOŚĆ DZIŚ I JUTRO

(Od Redakcji: Poniżej drukujemy fragmenty wywiadu udzielonego w kwietniu b.r. przez **Andrzeja Skupnia**, obecnego Prezesa Związku Podhalań w Polsce dla portalu kulturalno-informacyjnego „Zakopane dla Ciebie”. Wśród wielu tematów omawianych w wywiadzie związanych z działalnością Związku Podhalań, warto zwrócić uwagę na słowa, które wypowiedział Prezes Skupień w związku z zatrzymaniem tożsamości góralskiej: jakie obecnie są mocne strony tej tożsamości i jakie są zagrożenia w przyszłości.)

(...) **Dzisiaj dobrze ma się muzyka regionalna**, która osiąga bardzo wysoki poziom, powiedział Prezes Andrzej Skupień. Wielu młodych uczy się tej muzyki, fascynuje się nią. Trzeba też przyznać, że muzyka regionalna bywa produktem turystycznym. Z jednej strony pomogło to w upowszechnianiu jej, z drugiej strony przyniosło wiele negatywnych zjawisk komercyjnych. Coraz trudniej namówić, zwłaszcza młodych muzykantów, by gdzieś zagrali charytatywnie, coraz trudniej o muzykantów społeczników.

Nie jest źle w przypadku stroju regionalnego. Widzimy go niemal na każdym kroku jako ubranie świąteczne. Przybiera często formy stylizowane, zgodne z panującą modą, lansowaną przez pracownię i sklepy regionalne. **Jeśli chodzi o taniec i zespoły regionalne**, ta forma działalności **rozwija się** dzięki, między innymi, działalności Związku Podhalań, wspieranej także przez samorządy. Mamy wiele zespołów, również młodzieżowych. Zławsza praca z dziećmi jest ważna i jest naszym oczkiem niezłe.

Jest jakiś obszar waszej tożsamości, gdzie nie dzieje się tak dobrze?

Owszem, widać regres w działalności związanej z dawnym tradycyjnym gospodarowaniem, użytkowaniem ziemi, a co za tym idzie – pewnej filozofii funkcjonowania i stylu życia. **Czyli oderwaliśmy się troszeczkę od tego, co dawnej było tak ważne.**

No właśnie, czasami niektórzy zdają się zapominać, że jest to przecież kultura wiejska, kultura pasterska.

Dziękować Bogu, że pasterstwo jeszcze przetrwało! Mamy jeszcze baciów, od których można się uczyć i których można pokazywać. Ale mamy też wielki problem. To już nie jest walka o to, które polany zagospodarować, na

których paść owce. Ale problemem zaczyna być to, że w naszych wsiach są całe hektary nieużytkowanej ziemi, którą należy zagospodarować. Bo to i brzydko wygląda, czyli cierpi na tym krajobraz, i pojawiają się też pewne zjawiska, których dawniej nie było – tak jak chociażby żmijowiska, które znajdują się blisko siedzib ludzkich, bo żmijom się tam dobrze żeruje. Kiedy dawniej to było wszystko wypasione, wykoszone, takie zjawiska nie miały miejsca.

Ale co tu można zmienić? Sam powiedziałeś, że rozwoju nie da się zatrzymać.

To oczywiście są zaniedbania nie tylko nasze, zaniedbania przede wszystkim państwowe. Drobnym rolników zostawiono zupełnie samych sobie i zwłaszcza tam, gdzie opłacalność gospodarowania jest znikoma, to doprowadziło do takiej skali problemu. I dzisiaj pewien powrót do produktów regionalnych daje nadzieję na to, że może uda się przekonać młodych ludzi, żeby swoją przyszłość umieli związać z hodowlą owiec. Jednak hodowla tradycyjna, czyli taka, jak za naszych dziadków i ojców, nie jest raczej dla młodych ludzi atrakcyjna.

Co musiałoby się zdarzyć, żeby to się zmieniło? Jak nadrobić zaniedbania?

Brakuje pewnej solidarności dla gór, ponieważ zawsze patrzy się na nie poprzez pryzmat wyobrażeń, że górale sobie dobrze radzą. Dobrze sobie radzą, bo emigrują, są przedsiębiorczy, do tego pewne możliwości stwarza turystyka, ale myślę, że trzeba wrócić do dyskusji, jak to powinno funkcjonować. Nawet jeśli musielibyśmy solidarnie zadbać o to. Czyli myślę, że powinna być nawet jakaś... forma przymusu czy odpłatności, żeby ziemi, która leży odłogiem, została wykorzystana.

Ogromnym błędem jest odejście od służby rolnej, bo jej rola dzisiaj w gminach, czy na innych szczeblach, została zmarginalizowana. Weźmy chociażby doradztwo rolnicze, które w innych krajach jest bardziej rozwinięte. I to również jest przyczyną, że istnieje spora grupa rolników, którzy nie poradzi sobie ze zmianami albo zostawili uprawę ziemi dla innej działalności, bardziej dochodowej. To normalne, bo każdy musi utrzymać jakoś rodzinę.

Jaka w tym wszystkim jest dziś rola Związku Podhalań? Dla wielu osób Związek kojarzy się z organizacją, która w naturalny sposób skupia społeczność góralską, jednak na pierwszym planie jest działalność promująca kulturę. Może również rola Związku powinna polegać na stymulowaniu działań gospodarczych?

Zdecydowanie tak. To nic nowego, bo w naszym statucie te wszystkie zadania są umieszczone. Nawet statut Związku Górali

miał elementy mocno stawiające nacisk na kulturę, ale nie omijał spraw gospodarczych. Zławsza ówczesna trudna sytuacja powodowała, że górale założyli własny bank, że zaczęli walczyć o swoje, wspierać się wzajemnie, bo ich nie wyrugowano z Zakopanego, bo zauważyli, że przestają być gospodarzami u siebie. I to są sprawy tak samo ważne jak kultura. Oczywiście, kultura jest nośna, lepiej się ją promuje, efektywniej się ją pokazuje, co nie oznacza, że nie próbujemy wpływać na pewne działania gospodarcze czy samorządowe.

Powinniśmy upominać się o pewne rzeczy, współgospodarzyć tutaj. Na przykład wchodząc do samorządów, co przecież nie jest celem samym w sobie, tylko pilnowaniem naszych spraw. Jeżeli jest w jakimś samorządzie kilku radnych, którzy są działaczami regionalnymi, to w sposób naturalny upominają się, pilnują, dbają o ważne dla tutejszej społeczności sprawy.

Czy możemy wrócić jeszcze do kwestii tożsamości? Jak walczyć o jej zachowanie?

Właśnie teraz jesteśmy w szczególnym czasie, kiedy zapowiedziana jest zmiana podstawy programowej w szkołach. Niektórym może się ono kojarzyć tylko ze śpiewem, muzyką i tańcem. Jednak jeśli „rozłożyć” je na czynniki pierwsze, to znajduje się ono w każdej dziedzinie życia. Każdy niemal przedmiot w szkole może zawierać elementy wychowania regionalnego. Zławsza język polski, historia, przyroda czy geografia. Wychowanie regionalne rozumiane jako zbiór treści, które można przypisać do każdego przedmiotu w szkole, jest uczulaniem dzieci na fakt, że to, co jest wokół nich, jest ważne.

W ostatnim czasie przygotowaliśmy taką podstawę merytoryczną dla różnych poziomów kształcenia. Zrobili to nauczyciele z powiatów tatrzańskiego i nowotarskiego, regionaliści, pasjonaci, którzy od jakiegoś czasu już się tym zajmowali pod kierownictwem dr hab Anny Mlekođaj z Podhalańskiej Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Nowym Targu. Zaprezentujemy ten program na konferencji naukowej. Pojedziemy także do Warszawy, do Ministerstwa Edukacji. Liczymy na to, że pracując nad podstawą programową, pani minister weźmie pod uwagę regiony, które chcą taki program wprowadzić i umożliwi im to poprzez odpowiedni zapis i finansowanie poprzez subwencję oświatową. (...)

(Od Redakcji: Całą niezwykle ciekawą rozmowę z Andrzejem Skupniem i Mariuszem Koperskim można obejrzeć w internecie: Zakopane dla Ciebie-Rozmowy-Andrzej Skupień: Górale to nie amisze.)

Maria Malanicz-Przybylska
Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej
Uniw. Warszawskiego

Muzyka (nie)górska do kotleta

Wielu obserwatorów życia muzycznego na Podhalu grzmi na alarm – co tu się wyprawia? Gdzie nasza tradycja? Co wy serwujecie tym turystom? Krytykują mianowicie to, co dzieje się w licznych restauracjach i karczmach górskich, a w szczególności muzykę, jaka tam rozbrzmiewa. Głosy krytyczne można znaleźć w licznych opracowaniach naukowych, ale też w lokalnej prasie. Na przykład na łamach najbardziej poczytnej na Podhalu gazety – „Tygodnika Podhalańskiego”, Krzysztof Trebunia-Tutka barwnie opisywał dzień, w którym wraz z grupą przyjezdnych znajomych podążał Krupówkami, chodząc od karczmy do karczmy, by pokazać przyjaciołom prawdziwą góralską muzykę. Niestety znaleźć mu się jej nie udało. W końcu, wchodząc do jednej z restauracji, podhalański muzyk poczuł przypływ nadziei: „ładne, wykończone drewnem wnętrze, muzykanci w strojach górskich i przyjemne dźwięki instrumentów akustycznych. Bardzo ładnie grają!... To na pewno jest prawdziwa góralska muzyka – cieszą się odkryciem goście. Niestety, nie. Odzienie góralskie... grających to zmyłka! To muzyka cygańska, też bardzo ładna”.

Faktycznie, jeśli by uważnie przysłuchać się muzyce, jaka rozbrzmiewa w knajpach (tak o restauracjach mówią podhalańscy muzykanci), okaże się, że bardzo niewiele w niej „góralczyzny”, a czasem nie ma jej wcale. Już same składy zespołów zdają się o tym świadczyć: najczęściej prymicie towarzyszy nie sekundzista, lecz altowiolista, a zamiast basów pojawia się kontrabas. Do tego czasami dochodzi jeszcze akordeon. Panowie (bo nadal najczęściej muzyki występują w składzie męskim) nie grają też „wierchowych”, „krzesanych”, czy innych nut górskich. Zazwyczaj wykonują słowackie polki, węgierskie czardasze, różne melodie bałkańskie oraz cygańskie – wszystko to nazywają muzyką regionów lub muzyką Karpat. Czasami w knajpach usłyszeć też można przeboje popularnych polskich wokalistów i zespołów folkowych: jak Brathanki, Golec uOrkiestra czy Kayah i Bregović. Niekiedy pojawiają się i biesiadne piosenki typu: „Szła dziewczeczka do laseczka”, „Hej Sokoly”, „Hej bystra woda” itd.

A jednak muzykanci, wykonując te utwory, dumnie noszą góralskie ubrania, zagadują turystów podhalańską gwarą. Dlaczego więc,

pytają krytycy, nie grają im swojej własnej góralskiej muzyki?

Z moich rozmów z góralskimi muzykantami wynika jednak, że nie widzą oni w swojej knajpianej praktyce niczego złego. Po pierwsze, jak twierdzą, takimi prawami rządzi się rynek restauracyjny: trzeba gościom grać to, co znają i lubią. Muzyki góralskiej zaś turyści ani nie znają, ani nie rozumieją. Jest dla nich przez to trudna i bardziej denerwuje, niż fascynuje. Granie w karczmach to praca zarobkowa – chodzi o zysk, czyli o to, by klienci jak najdłużej tam zostali i jak najwięcej zamówili. Muzyka ma przyciągać. Dlatego też właściciele restauracji wymagają takiego repertuaru, który spodoba się publiczności pochylonej nad talerzami z kwaśnicą, moskolem czy haluszkami z syrem.

Po drugie, muzykanci nie uważają, by wykonywane przez nich w restauracjach utwory rzeczywiście były obce. Przede wszystkim, jak twierdzą, muzyka góralska jest elementem dawnej kultury pasterskiej. Zaś ci pasterze, osadnicy wołoscy, przywędrowali na Podhale właśnie z Bałkanów, podążając łukiem Karpat. A zatem granie muzyki wywodzącej się z tamtych regionów jest jakby naturalną kontynuacją historii i tradycji – o tym przekonywali mnie współcześni muzykanci. Ponadto od najdawniejszych czasów muzyka góralska bardzo intensywnie czerpała z wielu innych tradycji, z którymi Podhalanie się stykali. Wędrując za chlebem zarówno na niziny (czyli do Polski centralnej), jak i za wyżyny (na Słowację czy Węgry) górale słuchali, jak grają i śpiewają inni, potem zasłyszane melodie przywozili ze sobą na Podhale, „zgóralszczali” je i jako takie nowe muzyczne motywy wchodziły do lokalnej praktyki.

Z kolei zarobkowe granie dla turystów, jak przekonywali mnie górale, także jest już bardzo dawnym, a więc tradycyjnym zajęciem. Tak czynił Jan Krzeptowski Sabała, kiedy przygrywał panom podczas tatrzańskich wędrowek i posiadów organizowanych w zakopiańskich willach. Jego śladem poszli i inni wielcy muzykanci z przeszłości: Bartuś Obrochta, Szymon Gąsienica-Krzyś, Stanisław Budz-Mróz czy Stanisław Nędza-Chotarski.

Kolejnym ważnym argumentem, broniącym restauracyjnych praktyk, jest kwestia powszechności. Wszyscy tak robią – nawet najlepsi, najbardziej poważani w środowisku muzykanci grywali lub nadal grają w knajpach i wykonują tam niegóralski repertuar. Wydaje mi się wręcz, że znajomość takiego niegóralskiego repertuaru jest we współczesnym góralskim świecie kwestią obowiązkową, jeśli chce się być uznanym za prawdziwego, profesjonalnego muzykanta. A już na pewno jest konieczna, jeśli granie traktuje się jako formę zarobku. Bowiemy tradycyjne nuty góralskie muzykanci wykonują wcale nie tak

często: na konkursach i przeglądach, podczas występów zespołów regionalnych czy innych lokalnych imprez. Najczęściej jednak zarabiają grając właśnie w knajpach lub na weselach. A nawet na tradycyjnych współczesnych góralskich weselach nie można usłyszeć za dużo góralskiej muzyki. Oczywiście rozbrzmiewa ona podczas błogosławieństwa w domu, towarzyszy młodym w drodze do kościoła i z kościoła do sali weselnej, wita gości. Później czasami pojawia się w momencie ocepin, a niekiedy po nich następują popisy tańca góralskiego, w których przede wszystkim prezentują się toniecnicy należących do tanecznych zespołów. Poza tym jednak wykonywane są tak zwane tańce ogólne, a więc takie, przy których mogą bawić się wszyscy – nie tylko ci potrafiący tańczyć po góralsku. Tańczą goście z Podhala, ale też ci z Polski, a nawet z zagranicy. Brzmi więc muzyka niegóralska – bardzo podobna do tej granej w restauracjach.

Z moich rozmów z góralskimi muzykantami wynika też, że oni po prostu lubią grać muzykę niegóralską. Sprawia im to zwykłą przyjemność – zagrać coś innego, sprawdzić się, popisać techniką, pomuzykować razem.

Moim zdaniem zatem, nie ma niczego złego, ani nawet niczego nietradycyjnego w graniu przez górali muzyki niegóralskiej. To też jest ich muzyka, skoro ją lubią i chętnie grają – nie tylko dla turystów, ale też dla siebie samych. Na góralskich posiadach, zamkniętych dla „obcych” też często się pojawia i służy właśnie zabawie. A skoro już od XIX wieku w repertuarze góralskich muzykantów rozbrzmiewały melodie przywiezione z daleka, może właśnie zapożyczanie różnych nut i przerabianie ich na góralską modłę należy uznać za prawdziwy przejaw góralskiej tradycji.

Zabytkowa restauracja „U Wnuka” w Zakopanem położona przy ulicy Kościeliskiej, gdzie często grają muzykanci góralscy „do kotleta” i do różnych imprez regionalnych tam urządzanych.

MUZYKOWIE

Zwyrtała

Ej – ona ta muzyka przecie je muzyka!

Przetak

Ej. Muzyka – wycie.

Zwyrtała

Choćbyś nie wiem co miał na głowie – kie zagrajom – syćko ucieko prec – całyś w tej muzyce.

Zwyrtała

Ale musi być muzyka!

Przetak

Bajto!

Zwyrtała

Bo muzyki som rozmaite. Niby to samo grajom – a kozdo inacej, a przecie je to samo – a i ta sama muzyka moze za kazdym razem to samo grać, a ona juz nie gro tak, jak przed małym kwileckom grała. Ale, rzeke, muzyka, nie klaptonie, abo dudłoki jakie...

Przetak

Jako ci na Dudłokówce, co na weselu Bąkosiowego syna grali. Widziało sie, ze patykami jeżdżom po patykak. Cosi ta pisało, jak mysy – cosi ta mrucało, jak kocur – i mos całom muzyke. Ani przy niej zaśpiewać, ani zatończyć, ani se pod niom co pomyśleć, ani sie z weselnikami naciesić. Tako muzyka to moze i psy podroźnić. A przecie ta muzyka nasa, myślę se, kie sie do niej zabierom muzykancio tacy, jako jo wiem – no ni mas drugiej takiej piyknej we świecie.

Panosek

Czy wy też, kochany Przetaczku, nie przesadzacie trochę? Bo przecie i ja znam różne tutejsze muzyki i melodie, ale znam i inne w dalszych stronach, na Kujawach, u Kurpiów...

Przetak

Jakoz to jo przesadzom? Dyć i jo nie dzisiejsy i chodźilek tyz po świecie i po jakim jescie i wiem, ka jako grajom. Byliście w Peście?

Panosek

No, akurat w Peszcie nie byłem, ale...

Przetak

Ale jo był. Bok tam jako parobek miał robote w jednej cegielni. To my tam przecie przy niedzieli od muzyki nie uciekali. I kiebyście słyseli, jak te cygany tamtejsze grajom!

Panosek

Oczywiście, nieraz słyszałem.

Przetak

Do cudu piyknie grajom.

Panosek

Pięknie grają.

Przetak

I casami tak zawiedom nute, ze juz – juz myślis se – nasa. A ona je ino bliżutko nasej – piykno – ale nie nasa. Nie nasa, zeby nie wiem co i jako grali – piyknie grajom, ale po nasemu nie zagrajom.

Zwyrtała

Oni ta i ci Słowiocy na Liptowie tyz piyknie grajom i zaśpiewać zaśpiewajom fajnie, choć

nie zatońcom juz tak, jako tu my. I tyz se tak cłek myśli, kie zagrajom – oho! Chytajom nasom nute, a o kwilecke juz jej ni mos, juz jom inacej wywijajom, juz je inso, jako nasa. Nasa jest nasa.

Przetak

I tak przy nasej sie tońcy do cudu piyknie. Spytojcie sie, panosku, Zwyrtały, bo sie natończył w zyciu dość.

Panosek

Domyślam się.

Zwyrtała

Ono sie ta, wycie i cyfrowało troske tymi nozkami, kie jescie były gibkie. Ale ta i z tym tońcem tak samo, jako z muzykom. Abo ci Pombóg doł muzyke w głowie, abo nie doł. Jak ci doł – groj – jak ci nie doł, nie dudłoj po próżnicy. I tyz tak samiuczo z tońcem. Abo ci Pombóg doł taniec w nogak i w postawie – to tońc, zjodeś ty sto diasków, ajęś zjod! – abo ci nie doł. To po weselak nie plonc, nie zawodzaj, sietnioku jeden, nie stros nika, ka som jest muzyce i tuncenicy tacy, jak majom być.

Przetak

Terożeście prowde pedzieli.

Zwyrtała

Bo mi sie przybocyło, jakok roz był na weselu, nie daleko tu stela, pod Wesołym Wyrchym, ale ta juz nie bedem wycytował, u kogo, bo ci gazdowie juz som na sądzie boskim – a na tym weselu groł jescie nieboscyk Tamborek z Pinioskowic. Fajny muzykant był ś niego. Głowicke trzymał se zawse cofniętom, ocka miał przymruzone, ta ręka ze smykkiem to mu sie ino tak migała po tyk stronak, nogom taktował i groł, jaz sie iskrzyło. Jakom-ęś nute kcioł, to on jom wywiódł na różne sposoby. Nejści dobrze nie bardzo, co sie nie robi, byli na tym weselu i ci preceśnicy z Dudłokówki – Głobiś i Pabiś. Nie powiym, zeby byli opici, ale oni ta przynapici trosecke byli. No i bierom sie do tońca. Obydwaj wroz. Cosi ta i cisnęli do tyk basów, jako sie patrzy, stajom przed Tamborkiem i holofiom.

Panosek

Co robiom?

Zwyrtała

Bałamucom. Tamborek sie śmieje. A stary Bąkoś –

Panosek

Ten co się ocielił?

Przetak

E, wos, panosku, to sie ino figle trzymajom.

Zwyrtała

Nejści ten, ten Bąkoś, co on wycie nie robi – wyprowadzo dwie toniecnice, takom Wiktusie spod Grapy jedne, a Barbarke ze Scotkówke drugom. A obie były tuncenice ostre, baby z ogniem w nogak a z pieprzem w gębie. Tamborek gro, Bąkoś ta kalikuje z tymi dwiema, jako moze, wyzwyrtoł je, skłonił sie piyknie kapeluse do ziemi i cofo sie na ławe, jak sie patrzy. A Głobiś z Pabisiem stojom przed muzykom, gajdosiom, bałamucom i holofiom dalej. Tamborek

cofonon smycek. Ceko. A Głobiś ni to śpiywo, ni to brzęcy:

*Hejze ino, hejze jescie./Dalaś gęby, dejze jescie**Dalaś gęby wojockowi, Dejze i mnie Globisiowi*

A Pabiś krzyczy: Pabisiowi Tamborek gro. Drobneho. Wiktusia i Barbarka juz sie chyciły pod boki, przybijajom nóżkami, drobiom w miejscu, a moi tuncenicy gajdosiom i bałamucom dalej.. A Wiktusia spod Grapy krzyczy: - chłopcy do roboty! Abo toniec, abo różaniec! Tamborek zmienio nute. Gro staroswieckom. Myśli se – moze sie przy tej rusom. Ejści rusyli sie przecie. Ale nuta idzie w jednym strone, a nozyska Globisiowi i Pabisiowe płacem sie w dziesięć stron. Tamborek przybijio mocno nogom. Daje takt. Pabiś wali sie na Barbarke, Głobiś na muzyke. Ani tońca, ani muzyki z takimi dziadami.

A wte Wiktusia hip przed muzyke, porywo ku sobie Barbarke i śpiywo:

Z takim dziadem tańcujem, co nogi we worku, Jo mu worek ozprujem, zagroje mi Tamborku!

I jak zaceny obie po chłopsku krzesać! Jeziś Maryjka! Spodnice furgaly w górę, a te nóżki to ino migaly, a z forsztów jaz iskry sły drzozgi leciały. A syćka weselnicy w śmiych, a Wiktusia woło do Głobisia i Pabisia: - Jakeście nie chłopcy, tońccie za baby, bockujcie. I porwała Głobisia, Barbarka Pabisia – gruch! Jednego bez okno na ogródek, buch! Drugiego bez drzwi do sieni – e! Dopiyroz Tamborek groł. A te babinki krzesały i krzesały – jedna za chłopca, drugo za babe i naodwyrt. Było sie cemu przypatrzeć. E, było. Bo i tończyły ostro i zgrabnie. A Tamborek wesoly był chłop, to ik jescie przypolot śpiywkami:

E, Bozicku, co sie dzieje, kohut gdoko, kura pieje!

Telo my sie uśmioli wtedy, co cud. Tamborek groł fajnie, ale co i Tamborek poradzi, jak przed nim stanom tacy flacorze.

Przetak

Iście. Do tońca jeden z drugim musi mieć postawe i nogi. A w nogak chuć. A jak ni mos nóg, ba flaki, to sie ku muzyce nie pchoj, wysoj torbe pod brodom i bier sie z dziadami na Kalwaryjom. Muzyka jest muzyka i ona ci do ogień, co byś i zaśpiywoł honornie i zatończył ostro, ale i ty musis dać ogień muzyce. Tak moiściwcy. Nic ni ma płońskiego na tym świecie, jak – kie sie przytrafi cłek cały z samyk flaków abo cały z samego drewna. Bo jakoz sie przydarzyło roz – a to było pod som koniec tamtej wojny. Zwyrtała wiy i zno, ale nie wiym, panosku, cyście tyz wy znali nieboscyka Bartusia Obrochte?

Panosek

Ba! Naturalnie. To był niezwykły muzyk i wspaniały człowiek.

Zwyrtała

Juz też ta i Tamborek tak zaś nie zagroł, jako Bartuś. E, ten groł.

Przetak

Pozwól on mie ku sobie, cobyk mu ta pomógł, bo gazdował wtedy w jednym schronisku, w Roztoce, w Tatrak. Wojna sie kończyła. Sła jesień. Nieroz wieczorami abo i nad ranem chodziliśmy se wroz po lasak i przysłuchowaliśmy sie rykowisku jeleni. A wyicie, ten ryk byków to sie nosił po lasak jak kieby organy grały. To Bartuś nie roz, nie dwa przepedził se – ten las to tak, jak sekunda muzyce. Na jakim nute zaśpiywos, on wnet idzie za tobom.

Panosek

Tak mówił? Muszę sobie to zanotować.

Przetak

Z pore razy tak se przepedził. No i dobrze nie bardzo, co sie nie robi, zawitali któregośi dnia dwaj panowie, jeden był doktor. Bartuś miał go ta cosi znać, a drugi był jaki jakisi gnidowaty, moze on był od podotków, a moze gróborz w jakim duzym mieście.

Panosek i Zwyrtała - śmieją się.

Przetak

Wleźli nopiyrwej do kuchni, ka my tam z Bartusiem gazdowali. Susyły sie tam na ścianak przeróżne ziela, trowy, kwioty, co ik Bartek uzbijroł. Ejści ten doktor zacon sie o te ziela ozpytywać, co to sie susy, na co sie to susy – a Bartuś pado: - E, to nic, to tako medycyna.

Medycyna: Jako medycyna – pyto sie ten doktor.

Hańta na brzuk, te hań na płuca, a tamte na serce.

Na serce?

Na serce – pado Bartuś – Jak mi sie case zacnie za mocno tłuc, to se ino tak pół skłonecki wypijem, a juz je cichuskie.

To jak sie uchodziecie, to wom tak serce bije?

E, nie, z chodzenia nie, ba jak duzo na skrzypcak grom, to sie wej tak tłuce nieroz jak diabli.

Eeee – ozdziawił gębe ten gnidowaty gróborz cy jaki tam – co tyz godocie, od granio na skrzypcak serce miałoby tak bardzo bić?

Jak nie hipnie ku niemu Bartuś:

E, coz wy myślicie, ze toby skrzypki same grały, jakby cłek nie groł na nik sercem? Myślicie, ze na skrzypcak grać to tak, jak przy drzymaniu pocierze kleptać?

Bartuś podoł obom tym panom herbate, wyszed z kuchni, jo za nim.

Skoda ś nimi godać – pado do mnie.

Iście, ze skoda – przykwolilek, bo byłek strasnie rod, ze wołoł ze mnom być, jak z tym flacorzami. Bo choć to byli uceni, ale coz z tego, kie sprostoki, a ten gróborz cy jaki tam to był jesce telo ucony, ze jaze głupi, on był drewniany sprostok. A jesce mi i na takiego patrzył, co sie pod śkapom dowiedziol, ze na śkapie kiesi siedziol. Bartuś był muzyk a muzyk!

Zwyrtała

E zaś co był, to był.

Panosek

Lubił grać ze swoimi synami. A czasami grał z nim taki przyjaciel jego z Warszawy – jak on się nazywał?

Przetak

Staś! E, Staś groł ś nim i Bartuś rod ś nim growoł. Ten Staś to wyicie syćkie Bartusiowe nuty zapisol.

Panosek

I dziś słuchamy Bartusia z tych zapisków.

Zwyrtała

Som jest śtuki na syćko. Bartusia nima, a Bartusiowa nuta gro se dalej sama... E, som śtuki! Jako i z tem radiem. Byłek roz u jednego nauczyciela – a było nos z kielonostu chłopców – to my sie, wyicie, nacudować ni mogli. Bo grała muzyka, a tyk muzykantów musiało być cheba regiment, telo było skrzypiec, basów, trombit i wseleniecego – grali po nasemu, a to sie nazywało „Harnasie”. Widziało sie, ze juz te nase góry syćkie rusom sie z miejsca, pódom w świat. A i zaśpiywali tam pote – widziało sie, ze błysko i grzmi. Ze juz i ten świat rwie sie do inego swiatu.

Panosek

Ile razy słuchom „Harnasiów”, staje mi przed oczyma piękna i porywająca postać ich genialnego twórcy, Karola Szymanowskiego. Był to szczery i wielki przyjaciel Podhala. Widywało się go na weselach, na

wieczornicach góralskich, a i z Bartusiem łączyła go serdeczna przyjaźń. Z tej to głębokiej miłości Tatr i Podhala – powstałi jego „Harnasie”.

Przetak

Bo ta i panoskowie poniektórzy, jak sie chycom muzyki, to ta zaś i oni tyz cosi wywiadom i pokozom.

Zwyrtała

Bajto! Jak sie tu jesce kie uwidzimy, to se tu powiymy i o innyk muzykak.

Przetak

Bartuś mi opowiadał o jednym takim, co był nowięksy muzyk na świecie, a nie groł na skrzypcak, ba – wiecie – na tym fortepianie, co je taki jak i organy ino ze inacej gro. A nazywał sie ten muzyk Paderewski.

Panosek

Ba!

Przetak

A temu wej Bartuś napomknon o nim, bo ten Paderewski telo był zalubiony do nasej muzyki, ze se, wyicie, Bartusia sprosol do siebie i grali se oba wroz. E, Boze – opowiadał Bartuś – jo grom Sabalowom, a on jom chyto na fortepion, jo zwyrtom na drobnego, on mie goni, jo ozwodnom, on ozwodnom. To my se jesce roz i jesce roz to te nute, to insom zagrali – telo my sie ciesyli tom muzykom. I choć my jedno grali – ono wychodziło inacej mnie, inacej jemu. Ale muzyk to on był – padoł Bartuś – e, był. A i godny był cłek. Bartuś godol, ze ten Paderewski growoł pote po całym świecie, ze mu sie dobrze powiedło i ze tyk dudków to mu ta, kwała Bogu, nie brakowało nigdy. Bo to ta jeden na tysiące, co na muzyce dojdzie do cego. A on wej dosed. A jo se zaś i tak myślem, ze on ta tyz tym sercem groł i ono mu sie ta nieroz to serce musiało tłuc. I skoda, ze sie Bartuś nie zgodol ś nim o tyk ziółkak, co je susył. – O-neby ta i jemu ulzyły casem.

Feliks Gwizdź (1885-1952), poeta, dziennikarz, senator, prezes Związku Podhalan, założyciel „Gazety Podhalańskiej”. Urodził się w Odrowążu, szkołę ukończył w Krakowie, studia we Lwowie.

Po wojnie prowadził audycje radiowe w gwarze góralskiej – gawędy pt. „Zwyrtałowa baczówka”. „Muzykowie” to jedna z tych gawęd satyrycznych.

Jan Mazur

MUZYKA

Zajęcały, zahucały
organy niebiosów,
ogień Boży zajon skały
tatrzańskik kolosów.

Pięciokrotnie, seściokrotnie
zazbyrało, echo,
kie se Pon-Bóg pieronami
zagroł zbójnickiego...

Wiatr gibki porwoł w toniec
limby i jedlice:
gnie ku ziemi, prasko, łomie...
- a jęcom turnice.

Dysc sie puściół z nieba gęsty,
suści, siece tęgo,
za kurtynom cynnik chmurzyc
gro Bóg zbójnickiego.

Ogień Boży zajon skały
tatrzańskik kolosów...
-dudniom, hucom ponad światem
-organy niebiosów. –

Syćkiego po krapce...

„Ale co powiym, to Wom powiym...”

Komentarze z listów od czytelników

(Poniżej prezentujemy komentarze otrzymane od naszych czytelników w ciągu ostatnich lat. Zachęcamy Państwa do przysyłania nam swoje maile, listy lub komentarze. Interesuje nas to co możemy poprawić i dopracować.)

„Gazeta ta cieszy się bardzo dużym zainteresowaniem wśród członków Związku Podhalań Oddział Zakopane. Brak bieżącego numeru zaniepokoił nas oraz stałych czytelników Waszego pisma, którzy zabierają go z naszej siedziby. Liczymy na dalszą współpracę.”

Andrzej Skupień, Prezes Zw. Podhalań O/Zakopane

„Czytanie „Orla” sprawia mi ogromną przyjemność, a zwłaszcza specyficzne poczucie humoru górali.”

Ada Dziewanowska, Milwaukee, Wisconsin

„Do życzeń dodaję serdeczne, piękne podziękowanie za redagowanie „Orla”. To prawdziwy miód kapie na moje serce gdy go czytam.”

Helena Ziółkowska, red. nac. „Głosu Nauczyciela”

„Mam zaszczyt i radość podziękować za „Orla Tatrzńskiego”. Ciekawe jak zwykle numery „T.O.” są wykładane w naszej klasztornej czytelni.”

Ojciec Leon Knabit, Tyniec.

„Cieszę się, że tak interesujące czasopismo dociera również do czytelników w Polsce. Jestem pełen podziwu dla treści zawartych w tym czasopiśmie, dla jego szaty graficznej i jakości wydawniczej. Będę zobowiązany za przesłanie następnych numerów „T.O.”.

Wiktor Sowa, b. Wojewoda Nowosądecki – Nowy Targ

„Tatrzański Orzeł” jest dla mnie bardzo cennym pismem i z wielkim szacunkiem biorę go do ręki.”

Franciszek Hodorowicz, Bukowina Tatrzańska

„Ni mogem sie docekać kiedy wyjdzie nowy numer 'Orla'.”

Leopold Michniak, Palos Hills, Illinois

„Od mego przyjaciela, profesora Michała Bristigera z Warszawy otrzymałem numer „T.O”. Cieszę się, że poznałem to pismo, jakże interesujące i dla mnie mile. Przez całe życie związany byłem z Tatrami i Zakopanem.”

Dr Władysław Malinowski, muzykolog, Poznań

„Dziękujemy za „T.O.”, tym bardziej, że trafia do Biblioteki Publicznej w Rogoźniku. Cieszymy się z każdej informacji lokalnej Podhala.”

Danuta Buła

„Bardzo serdecznie dziękuję za przysłanie kolejnego numeru kwartalnika „T.O”. To wydawnictwo bardzo dobrze promuje kulturę i sztukę góralską i stanowi bardzo przyjemną lekturę szczególnie dla tych co odwiedzają tak licznie polskie Tatry. Do lektury tego kwartalnika z przyjemnością się przyłączam.”

Ks. dr Józef Andrzej Nowobilski, Dyr. Muzeum Archidiecezjalnego im.

Kardynała Karola Wojtyły, Kraków

„Lektura „T.O.” to miła, bowiem wszystko co jest związane z bliskimi sercu stronami i ludźmi przysparza radości.”

Prof. Stanisław Andrzej Hodorowicz, b. prof. Uniw. Jagiellońskiego, rektor Państwowej Wyższej Szkoły w Nowym Targu

„Dziękuję za nadesłaną informację i serdecznie pozdrawiam bratnie pismo.”

Wiesław A. Wójci, redaktor naczelny „Wierchów”

„Serdecznie dziękuję za interesującą lekturę.”

Dr Agnieszka Gurbin, Programme on Modern Poland Administrator, University of Oxford St. Antony's College

„W imieniu Redakcji SM-PP bardzo dziękuję za kolejny numer „T.O.”. Czytamy wszystkie numery i bardzo się cieszymy z tego podarunku. Gratulujemy energii, inspiracji i profesjonalizmu w pracach redakcyjnych.”

Dorota Praszałowicz, Instytut Amerykanistyki, Uniwersytet Jagielloński

Jedna z nagród Fundacji im. Alfreda Jurzykowskiego w 1987r. przyznana była za wybitne osiągnięcia w dziedzinie filozofii ks. prof. Józefowi Tischnerowi w siedzibie Fundacji Kościuszkowskiej w Nowym Jorku. Relacja redaktorów z tej uroczystości, która ukazała się w „Tatrzańskim Orle” najprawdopodobniej skłoniła ks. profesora do napisania listu do naszej redakcji – do Jana W. Gromady.

Moi Ostomili,

Trza by dziękować za porządkiem. Ale jagze tu porządek utrzymać, kie sie telo myśli do głowy ciśnie?! Nopiyrywj za artykuł w „Orle” o mojej personie, coście go napisali skróty nagrody, jakim mi przyznali w Amaryce. No nie powiem... Jakby to pedzieć... Kie muzykant Zwyrtała z opowieści Tetmajera naloz sie w niebie i zacón grać, i kie janiółki zawołały „isz, isz, jak to pięknie gra”, to sie Zwyrtało – jak pise Tetmajer – „bausy żyżyły”. Telo był rod. No i nie skłamiem, ba prowde powiem: kiek cytoł to, coście o mnie napisali, to mnie to samo. Jesce mi sie teraz izóm, kie se zboce.

Myślm se tyz: jakby dać Wóm znać, ze o Wos cęsto zbacuje? I zrobyłek tak. Miołek w Ludzimierzu kozanie w nocy, kie delegacja Amerykańskiego Związku Podhalań była hań z pielgrzymkom. I godolek to i owo. Godolek tyz o tym, co to jest Polska. Śpiywomy: „jesce Polska nie zginęła, póki my żyjemy”. Godolek: „Polska jest tako, jakiś jest ty”. I wtedy zbocyłek se Wos, Wos i wielu takich, podobnych. I tych, co sóm w kraju, i tych, co som poza jego granicami. I godolek: „pozdrówcie tu ode mnie Jana Gromadę seniora i całóm jego rodzinie. To dzięki takim, jak oni, jeszcze Polska nie zginęła”. Kazanie jest nagrane. Mo je probosc z Ludzimierza. Pewnie Wam prześle. Cobyście wiedzieli, jak jest.

A co sie tycy tyj sprawy, o wtoryj pisecie, to Wóm napisym przez przypowieść. Seł strz jeden baca z jarmaku i niósł we worku na plecach psy. A co kwila trząsół tym workiem. I wte robił sie w środku strasny jazgot. „E cos tak baco trząsiecie tymi psami?” „Bo, jak ich spokojnie niesie, to mnie gryzóm, a jak potrzásne, to sie gryzóm między sobóm i jo móm spokój”. Ale teraz, tak mi sie widzi, ze sie troche zmienielo. Baca se siod i głosko worek. A pieski krzycóm: „Cemuz to baco tamtegłogłoskie a mnie nie?” Ale tak, cy tak na jedno wychodzi.

Ostomilsi moi. Przesyłóm Wóm troche psiorki z polany. Scęść Wom Boze!

Ks. Józef Tischner- Łopuszna, 18 VII 1988

„PŁAC, KIE PŁACOM, ŚMIYJ, KIE SIE ŚMIEJOM”

Stary baca postanowił odwiedzić wdowę. Puka wieczorem do jej chaty. – Kto tam? – pyta wdowa. – Stasek Gąsienica od Krzeptowskich z Gubałówki. – Wejdźcie, tylko niech ostatni z was zamknie drzwi.

Bacowo do gazy: Piliście, Gazdo? – nie pilek. – To powiedźcie „chrząszcz brzmi w trzcinie”. – Cymu nie? Chrobok burcy w trowie.

Pyto sie jedyn drugiego: – Byliście na weselu? – Bylek. – I jakiez to wesele? – Ze dyć takie ta. Jedzynio było dość, ino nukacki nie było.

W szkole pani pyta się dzieci: – Jasiu, co wiesz o walkach w Powstaniu Styczniowym? – Prosem pani, to nie jo! – A ty Kaziu? Też nic nie wiesz? – Jo nie, ale tata mówiom, ze cosik sie sykuje.

– Jasiu, powiedz nam – pyta ksiądz na lekcji religii. – Co musimy zrobić, aby otrzymać rozgrzeszenie? – Musimy grzyścić, prosem kszieda.

PROSTUJEMY I PRZEPRASZAMY

W ubiegim numerze zaszła pomyłka w artykule p. Anety Pieróg-Sudoł pt. „Wielkanoc na Orawie”, mianowicie o zwyczaju palenia Judasza. Powinno być: „Palenie Judasza to jeden z tych obrzędów, który nie zachował się do naszych czasów ale z jego formą można się zapoznać oglądając materiały archiwalne „Małego Podhala – dziecięcego zespołu regionalnego działającego przy dawnej Szkole Podstawowej nr 1 w Jabłonce oraz dziecięcego zespołu regionalnego „Orawianie” im. Heródka przy Szkole Podstawowej nr 4 im. dr Emila Kowalczyka w Lipnicy Wielkiej. Wszystkich zainteresowanych przepraszamy za pomyłkę. (red)